

KRİPTO PARALARA YATIRIM NİYETİNİ ETKİLEYEN BAZI FAKTÖRLERİN İNCELENMESİ¹

Yetkili Yazar | Correspondent Author: İbrahim Halil
EFENDİOĞLU

Examining of Some Factors Affecting the Intention to Invest in
Cryptocurrencies

Yazar(lar) / Author(s)
İbrahim Halil EFENDİOĞLU²

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geliş Tarihi : 16/08/2022
Makale Kabul Tarihi : 27/12/2022

Anahtar Kelimeler:

Kripto Para, Yatırım Niyeti,
Finansal Okuryazarlık,
Algılanan Risk, Sürü
Davranışı.

ÖZ

Merkezi bir otorite tarafından yönetilmeyen ve finansal getirisi yüksek olan kripto paralara olan ilgi her geçen gün artmaktadır. Gelecekte ekonomik sistemi önemli ölçüde etkileyecek bu dijital varlıklara yatırım yapan yatırımcı sayısı, son yıllarda hem dünya da hem de Türkiye’de çok hızlı bir ivme ile artmıştır. Kripto paraya yatırım yapmak isteyen kişiler çok farklı stratejiler izlemekte ve zaman zaman karşılaşacağı risklerden endişe etmektedir. Bu çalışmanın amacı, kripto paraya ilgi duyan yatırımcıların, yatırım niyetini etkileyen bazı faktörlerin incelenmesidir. Çalışmada Türkiye'nin çeşitli illerinde yaşayan 430 kişi ile çevrimiçi anket yapılmıştır. Toplanan veriler, SPSS ve AMOS paket programları ile yapısal eşitlik modellemesi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre kripto paralara yatırım niyeti olan yatırımcıların kripto paralar hususunda finansal okuryazarlığının, aracı kurumlara ve kripto para birimlerine duydukları güveninin ve karşılaştığı sosyal etkinin kripto paralara yatırım niyetine anlamlı ve pozitif etkisi olduğu görülmüştür. Diğer taraftan, bu yatırımcıların kripto para yatırımlarında algıladığı riskin kripto para yatırım niyetine anlamlı ancak negatif bir etkisi olduğu belirlenmiştir. Ayrıca kripto para yatırımcılarının kripto paralara karşı gösterdiği sürü davranışlarının ve fiyat bilinçlerinin yatırım niyetine herhangi bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

ARTICLE INFORMATION

Submission Date : 16/08/2022
Accepted Date : 27/12/2022

Keywords:

Cryptocurrency, Investment
Intention, Financial Literacy,
Perceived Risk, Herd
Behavior.

ABSTRACT

The interest in cryptocurrencies, which are not managed by a central authority and have high financial returns, is increasing daily. The number of investors investing in these digital assets, which will significantly affect the economic system in the future, has expanded rapidly in the world and Turkey in recent years. People who want to invest in crypto money follow very different strategies and are worried about the risks they will face from time to time. In this direction, the study aims to examine the factors that affect the investment intention of investors interested in crypto money. Thus, an online survey was conducted with 430 people living in various provinces of Turkey. The collected data were analyzed by structural equation modeling with SPSS and AMOS package programs. According to the results of the research, it has been seen that the financial literacy, trust in brokerages and cryptocurrencies, and social influence of the investors who intend to invest in cryptocurrencies have a significant and positive effect on the

¹ Bu çalışma 26. Pazarlama Kongresi'nde, 23-25 Haziran 2022 tarihinde, Kırşehir / Türkiye’de sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Dr, Gaziantep Üniversitesi, ORCID No: 0000-0002-4968-375X, e-posta: efendioglu@gantep.edu.tr

intention to invest in cryptocurrencies. On the other hand, it has been determined that the perceived risk by these investors regarding cryptocurrencies has a significant but negative effect on the intention to invest in cryptocurrencies. In addition, it has been determined that the herd behavior and price awareness of crypto money investors against cryptocurrencies do not affect investment intention.

1. Giriş

Finansal ekonomideki teknolojik gelişmeler kripto para birimlerine olan talebi son yıllarda artırmıştır. Altyapısı blok zincire dayanan bu paralara olan ilginin gelecekte daha da artacağı tahmin edilmektedir (Martin vd., 2022). Diğer taraftan Covid-19 pandemisinin kripto para piyasası üzerinde çok güçlü bir etkisi olmuştur. Pandemi ile birlikte insanlar kripto paraları daha yakından tanımıştır. Ayrıca bu dönemde kripto paraların kullanım alanları önemli ölçüde çeşitlenmiş ve hatta 2021 yılında El Salvador ve 2022 yılında Orta Afrika Cumhuriyeti, Bitcoin'i resmi para birimi olarak kabul etmiştir (Dünya, 2022: Gül ve Akyol, 2021). Günümüzde kripto para dünyasına Bitcoin öncülük ederken; Ripple, Monero, Litecoin, Bitcoin Cash, Ethereum, EOS, Neo, Dash ve Cardano ve gibi birçok kripto para birimi yaygın olarak kullanılmaktadır. Ancak bu varlıklar merkez bankaları gibi herhangi bir merkezi otorite veya finans kurumu tarafından yönetilmediği için piyasa değerlerinde hızlı dalgalanmalar yaşanabilmektedir. Yatırımcılar risk faktörü yüksek olan bu paralara karşı hem ilgi duymakta hem de şüphe ile yaklaşmaktadır (Yeong vd., 2022). Dünyada kripto para sahibi olan kişilerin sayısı 2021 yılında bir önceki yıla göre yüzde % 38 oranında artarken Türkiye'de bu rakam % 86 olmuştur. Bu hızlı artış ile Türkiye, dünyadaki ülkeler arasında kripto para sahipliğinde 5.sıraya yükselmiştir (Kemp, 2022). 2021 yılında Türkiye'de bu kadar hızlı bir artışın olması çalışmanın motivasyonunu oluşturmuştur. Ayrıca Türkiye'de kripto paraya olan yatırım niyetini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışmada kripto para yatırımı yapmayı planlayan yatırımcıların yatırım niyetini etkileyen faktörler incelenmiştir. Bu doğrultuda çalışmanın amacı, Türkiye'de kripto paraya yatırım niyeti olan yatırımcıların; finansal okuryazarlığının, gösterdikleri sürü davranışının, algıladıkları riskin, duydukları güvenin, karşılaştıkları sosyal etkinin ve fiyat bilinçlerinin, yatırım niyetine olan etkisinin incelenmesidir.

2. Literatür Analizi

Kripto para, finansal bir otorite tarafından yönetilmeyen matematik tabanlı bir para birimi olarak tanımlanmaktadır (Güleç vd., 2018). Kullandığı blok zincir teknolojisi ile verilerin kaydı, en son blok üzerine eklenerek tüm uç noktalarda tutulmaktadır. Dağıtılmış veri tabanı şeklinde tasarlanan uç noktalarda, silinme durumu söz konusu değildir. Bu durum kullanıcılara güvenli bir platform sunmaktadır (Albayati vd., 2020). İşlem bilgileri, tüm uç noktalardaki defterlere eş zamanlı olarak işlenmektedir. Blok

zincir teknolojisinin kripto paralar ile birlikte gelecekte giderek daha fazla önem kazanması ve çoğu ekonomik alanda büyük değişimlere neden olması beklenmektedir (Khazaei, 2020).

Kripto paraya yatırım yapmak isteyen kişiler sıcak cüzdan ve soğuk cüzdan arasında bir seçim yapmaktadır. Soğuk cüzdan, yavaş çalışır ancak siber saldırılara ve izinsiz erişimlere karşı daha güvenlidir. Sıcak cüzdan ise daha hızlı çalışır ancak dışarıdan gelecek saldırılara karşı riski yüksektir. Soğuk cüzdan internete gerekli olduğunda bağlanırken sıcak cüzdan internete sürekli bağlıdır. Sıcak cüzdanda anahtar tek merkezde tutulduğu için kripto para ticareti yapmak daha kolaydır. Bunun yanında aracı şirketlerle kripto para yatırımı yapmak mümkündür. Dünya’da Binance, Kraken, Coinbase, Cex.io, Bittrex, Bitfinex gibi şirketler mevcut iken (Alexander, Heck ve Kaeck, 2022), Türkiye’de; Paribu, BTCTurk, ICRYPEX, Bitlo, Koineks, Koinim, Bitturk gibi aracı şirketler mevcuttur (Barbon ve Ranaldo, 2021; Ticimax, 2021).

Kripto paraların piyasa değerine herhangi bir ülke veya merkezi otorite yön verememektedir. Bu yüzden gelecekteki değeri için öngörüle bulunmak ve piyasa düzenleyici yöntemler uygulamak mümkün değildir. Dolayısıyla bu paralar spekülasyona çok açıktır ve fiyatlar dış faktörler aracılığı ile dalgalanabilmektedir (Göçmen Yağcılar, 2022). Bu doğrultuda kripto para piyasasındaki çalışmalar son yıllarda; piyasadaki dalgalanmalara, etik sorunlara, hükümetin yasal düzenlemelerine, kripto paraların muhasebeleştirilmesine, vergilendirilmesine, siber saldırılara, teknolojik yeniliklere ve çevre kirliliğine odaklanmıştır (Sun vd., 2021; Almaqableh vd., 2022; Dong vd., 2022; Koroma vd., 2022; Martin vd., 2022; Ren ve Lucey, 2022). Yatırımcı bakış açısıyla ise kripto paraların benimsenmesine ve kullanımına yönelik çalışmalar; Amerika, Çin, Endonezya, Güney Kore, İspanya, İtalya, Kanada, Malezya ve Yunanistan gibi çeşitli ülkelerde (Aswinnur ve Wawan, 2015; Tsanidis vd., 2015; Gao vd., 2016; Henry vd., 2018; Shahzad vd., 2018; Arias-Oliva vd., 2019; Albayati vd., 2020; Anser vd., 2020; Ayedh vd., 2020; Pham vd., 2021; Sun vd., 2021; Yeong vd., 2022) ve Türkiye’de) yapılmıştır.

Kripto paralar yatırımcılar açısından değerlendirildiğinde, kripto para yatırım niyetine etki eden birçok faktör bulunmaktadır. Ancak bunların içinde; finansal okuryazarlık (Zhao ve Zhang, 2021), sürü davranışı (Bouri vd., 2019), algılanan risk (Nuryyev vd., 2018; Anser vd., 2020), güven (Mendoza-Tello vd., 2019; Sousa vd., 2022), sosyal etki (Albayati vd., 2020) ve fiyat bilinci (Sun vd., 2021) literatürde ön plana çıkmaktadır. Finansal okuryazarlık, yatırımcının temel finansal kavramları anlama derecesi olarak ifade edilmektedir. Finansal okuryazarlık bilgisi ile ekonomik koşulları göz önünde bulunduran yatırımcı kısa ve uzun vadeli finansal planlama yapabilmektedir (Remund, 2010). Bu kavram, literatürde kripto para yatırımcıları için de tartışılmaktadır (Panos vd., 2020; Zhao ve Zhang, 2021). Kripto para yatırımlarında öne çıkan diğer bir

faktör olan sürü davranışı, finansal işlemlerde oluşan fiyat dalgalanmalarında, başkalarının eylemlerini gözleme ve onlarla birlikte hareket etme davranışdır (Devenow ve Welch, 1996). Kripto para piyasasında gözlemlenen hızlı değişim ve eğilimler söz konusu olduğundan bu davranış da dikkate alınmaktadır (Bouri vd., 2019). Bunların yanında algılanan risk faktörü, bireylerin niyetleri ile benimsemeye yönelik gerçek davranışları arasındaki ilişkilerde duyulan tereddüt ve sınır koşuludur (Brewer vd., 2007). Yatırımcılar kripto paralarda yüksek bir risk algıladıklarında, bu paraları benimsemeye yönelik güçlü bir niyetleri olmasına rağmen, gerçek davranışlarına bunu yansıtmakta kararsız kalmaktadır (Nuryev vd., 2018; Anser vd., 2020). Bir diğer faktör olan güven, para birimlerine ve finans kurumuna olan inancı temsil etmektedir. Dolayısıyla para birimlerinin başarısında ve finansal işlemlerde önemli bir etkidir (Elsenspeter ve Velte 2001). Kripto para yatırımlarında bu olgu, aracı kurumlara ve kripto para birimlerine ilişkin inanç ve beklentilere dayanmaktadır (Mendoza-Tello vd., 2019; Sousa vd., 2022). Sosyal etki faktörü ise bireyin yapacağı davranışlarda çevresindeki normlar ve değerlerden etkilenmesidir (Chaouali vd., 2016). Finansal işlemlerde insanlar arasındaki ilişkiler ve iletişim, birbirlerinin tutum ve algıları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bundan dolayı kripto para yatırımcılarında bu faktör gözlemlenmektedir (Albayati vd., 2020). Son olarak fiyat bilinci, insanların fiyatlara ilişkin bilgileri ve duyarlılıkları bakımından sunulan tekliflere karşı farkındalığıdır (Dickson and Sawyer (1990). Kripto para yatırımcıları zaman zaman fiyat değişikliklerini izlemekte ve yatırım kararlarını fiyatı göz önüne alarak göre alabilmektedir (Sun vd., 2021).

3. Hipotez Geliştirme

3.1.Finansal Okuryazarlık

Finansal okuryazarlık, bireyin temel finansal kavramları kavrama derecesini, yaşamsal olayları ve değişen ekonomik koşulları da göz önünde bulundurarak kısa vadeli karar verme aynı zamanda uzun vadeli planlama yaparak kişisel finansmanı yönetme becerisini gösteren bir ölçüdür (Remund, 2010). Bu yüzden finansal okuryazarlık, kişinin yatırım kararlarını alma sürecini doğrudan etkileyebilmektedir. Çünkü bir kişinin finansal bilgisi ne kadar yüksekse, finansal piyasalara katılma olasılığı da o kadar yüksektir. Dolayısıyla finansal okuryazarlık, yatırım kararına etki edebilmektedir (Lusardi vd., 2014). Finansal bilgisi olan veya yatırım danışmanlarından destek alan yatırımcılar, tasarruflarını daha doğru yönetmektedir. Çünkü yatırım danışmanlarının finansal okuryazarlığı yüksek olduğu için uzmanlıklarına dayalı olarak daha uygun koşullara odaklanmaktadır (Goyal vd., 2022; Stolper ve Walter, 2017). Bu kişiler yatırımcılara çeşitli tavsiyeler verebilmekte ve onlara karar alma sürecinde yardımcı olmaktadır (Jenkinson, Jones ve Martinez, 2016). Yatırım ürünlerinin seçimi söz konusu olduğunda

finansal okuryazarlığı olan veya danışmanlık alan yatırımcılar daha rasyonel seçimler yapabilmektedir. Ancak finansal bilgi seviyesi düşük olan veya yatırım danışmanlığı almayan yatırımcılar risklerle karşılaşma olasılığı daha yüksektir (Stolper ve Walter, 2017).

Finansal okuryazarlık kripto para birimlerine yönelik yatırım davranışını açıklayan bir değişken olarak araştırmalarda kullanılmıştır (Arias-Oliva vd., 2019; Bannier vd., 2019; Pham vd., 2021; Zhao ve Zhang, 2021). Kripto para satın alırken finansal okuryazarlığı olan yatırımcılar daha az riskli karar almaktadır (Bannier vd., 2019). Dolayısıyla yatırımcıların finansal okuryazarlığını, kripto para piyasasında da incelemek mümkündür (Arias-Oliva vd., 2019; Pham vd., 2021). Bu bilgiler doğrultusunda ilk hipotez önerilmiştir:

H1: Finansal okuryazarlık, kripto paraya yatırım yapma niyetini olumlu yönde ve anlamlı olarak etkilemektedir.

3.2. Sürü Davranışı

Sürü davranışı, bir insanın diğer insanların gerçekleştirdiği davranışları takip ve taklit etmesidir (Merli ve Roger, 2013). Finansal piyasalarda ise sürü davranışı, tipik olarak bir yatırımcının başkalarının eylemlerini takip etmesinin davranışsal bir eğilimi olarak tanımlanmaktadır. Bu davranış hem yükselen hem de düşen piyasa koşullarında da gerçekleşebilmektedir (Tan vd., 2008). Dolayısıyla sürü davranışı yatırımcıların kararını doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir (Shabgou ve Mousavi, 2016). Ayrıca sürü davranışı, finans piyasalarında popüler bir davranışsal açıklamadır. Kripto para piyasalarında sürü davranışını analiz eden araştırmacılar, kripto para yatırımcılarının olumsuz bilgilerden daha fazla etkilendiğini ve kayıp sırasında bu davranış ile riskten daha hızlı kaçındıklarını tespit etmişlerdir (Da Gama Silva vd., 2019). Kripto piyasasında sürü davranışı ile hareket eden kişiler, piyasadaki rahatsız olduklarında beklentilerini görmezden gelmeyi ve piyasa koşullarını takip etmeyi tercih etmektedir. Dahası kripto para yatırımlarında aynı yöndeki sürü davranışı yatırımları da önemli ölçüde etkilemektedir (Amirat ve Alwafi, 2020). İtalyan kripto para uzmanları ile yapılan bir çalışmada, sürü davranışının kripto para birimine yatırım yapma niyetini olumlu etkilediği de bulgulanmıştır (Pham vd., 2021). Bu bilgiler ışığında Türkiye'deki sıradan yatırımcıların yatırım yapma niyetini, sürü davranışı açısından değerlendirmek için ikinci hipotez önerilmiştir:

H2: Sürü davranışı, kripto paraya yatırım yapma niyetini olumlu yönde ve anlamlı olarak etkilemektedir.

3.3. Algılanan Risk

Algılanan risk, satın alma niyeti bağlamında davranışın bir belirleyicisi olarak kabul edilmekte ve insanların bir ürünü satın almak için hissettiği belirsizlik algısı olarak tanımlanmaktadır (Faqih, 2016). Ayrıca algılanan risk, kabul etme ve kullanma niyeti üzerinde olumsuz bir etkiye sahip iken (Mendoza-Tello vd., 2019), finans işlemlerinin benimsenmesinde açıklayıcı güce sahiptir (Krishna Kishore ve Sequeira, 2016). Kripto para piyasasında ise algılanan risk, bireylerin niyetleri ile benimsemeye yönelik davranışları arasındaki ilişkiyi yönetebilmektedir (Anser vd., 2020). Pham vd. (2021) algılanan riskin, yatırımcıların kripto para birimlerine yatırım yapma niyetini olumlu yönde etkilediğini tespit etmişler, Arias-Oliva vd. (2019) ise herhangi bir etki tespit etmemişlerdir. Pelster vd. (2019)' ne göre kripto para yatırımcıları heyecan arayışı için riskli kararlar alabilmektedir. Bu doğrultuda üçüncü hipotez aşağıdaki şekilde öne sürülmüştür:

H3: Algılanan risk, kripto paraya yatırım yapma niyetini olumsuz yönde ve anlamlı olarak etkilemektedir.

3.4. Güven

Güven, bir kişinin sözleşmeye dayalı bir ilişkide sadık olabileceği inancını ifade etmektedir (Schurr and Ozanne, 1985). Güvene dayalı bir ilişkide her bir taraf diğerinin zayıflığından faydalanmayacağına dair bir inanç geliştirir (Barney ve Hansen, 1994). Ayrıca güven, bir örgütte işletme ile işletme, birey ile işletme ya da birey ile birey arasındaki etkileşimin oluşmasında önemli bir araçtır (Garbarino ve Johnson, 1999). Yatırım ilişkilerinde güven, yatırımcılara etkin ve süreklilik gösteren bir bilgilendirme sağlanarak sağlanabilmektedir. Güvene dayalı olan finansal ilişki yatırımcının kararını etkilemektedir (Kara, Sarıkaya ve Temizel, 2009). Diğer taraftan risk tehdidini azaltabilecek güvenilir ilişkiler, iletişim kanalını aktif ve sürdürülebilir kılmak için önemlidir (Ratnasingham, 1998). Kripto para piyasalarında ise istikrarlı yatırımlar için aracı kurumlar güven geliştirmeye gayret etmektedir. Dolayısıyla kripto para birimlerine olan yatırım kararını doğrudan etkileyen (Sun vd., 2021) güven, kripto para yatırımının benimsenmesini de etkilemektedir (Soomro vd., 2022). Hatta kripto para birimlerinin kullanılmasında da güvenin önemli bir etkisi vardır (Koroma vd., 2022; Mendoza-Tello vd., 2019). Ayrıca kripto para teknolojisinin blok zincir ile desteklenmesi bu para birimlerine olan güveni artırmaktadır (Albayati vd., 2020).

Bununla birlikte devletlerin kripto para hizmeti veren aracı kurumları denetlemesi, kripto paralara olan güveni olumlu yönde etkileyeceği bulgulanmıştır (Arli vd., 2021). Türkiye'de ise son yıllarda yaşanan kripto para şirketlerindeki bazı sorunlar bu kavramı daha fazla konuşulur duruma getirmiştir. Dolayısıyla kripto para birimlerine ve aracı kurumlara olan güven, yatırımcının herhangi bir teknolojiye ve hizmete yönelik

kararını değiştirmesine yol açabilir. Bu bilgiler doğrultusunda dördüncü hipotez önerilmiştir:

H4: Aracı kurumlara ve kripto paralara duyulan güven, kripto paraya yatırım yapma niyetini olumlu yönde ve anlamlı olarak etkilemektedir.

3.5.Sosyal Etki

Sosyal etki, bireyin toplum içindeki davranışlarını düzenleyen ve davranışlarını şekillendiren bir olgudur. Bu durum bireyin ne yapması gerektiğine ilişkin algısını etkileyen normları, rolleri, üyelikleri ve değerleri ifade etmektedir (Chaouali vd., 2016). Teknolojik açıdan sosyal etki, bir bireyin başkalarının kullandığı yeniliklerden etkilenmesi veya bireyin yeni bir sistem kullandığında başkalarının da bu sistemi kullanması gerektiğine inanmasıdır. Bu etki yatırımcı davranışında planlı davranış teorisi ile önerilmiştir (Venkatesh vd., 2003). Sosyal etki, insanların birbirleriyle etkileşime girdiğinde ve bilgi alışverişinde bulunduğu daha fazla algılanmaktadır. Çünkü kişilerarası etkileşim, genellikle bir topluluk ile daha belirgin oluşmaktadır (Hsu ve Lu, 2004).

Sosyal medya üzerine yapılan bir araştırmada, sosyal etkinin teknoloji kullanışlılığı üzerinde olumlu bir etkisi olduğu görülmüştür (Alenazy vd., 2019). Sosyal etki, blok zincir teknolojisinin benimsenmesinde de ön plana çıkmıştır. Özellikle algılanan kullanım faydası bu durumu tetiklemiştir. Dolayısıyla sosyal etki, blok zincir teknolojisi tarafından desteklenen kripto para birimi işlemleri üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir (Albayati vd., 2020). Bu sonuçlar neticesinde beşinci hipotez geliştirilmiştir:

H5: Sosyal etki, kripto paraya yatırım yapma niyetini olumlu yönde ve anlamlı olarak etkilemektedir.

3.6.Fiyat Bilinci

Fiyat bilincine sahip yatırımcılar getiriye maksimize etmeyi ve riski en aza indirmeyi hedefleyerek yatırımlarında optimal seçimler yapmaktadır (Sun vd., 2021). Bu yüzden fiyat bilincine sahip yatırımcılar yapacakları yatırımlara daha bilinçli yaklaşırlar (Palazon ve Delgado, 2009). Ancak kripto para birimlerinin belirsizliği ve fiyat oynaklığı, temkinli yatırımcılar için önemli bir endişe kaynağıdır (Yan, Mirza ve Umar, 2022). Dolayısıyla fiyat bilinci, niyet davranışlarının benimsenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Campbell vd., 2014). Bu doğrultuda kripto para birimlerine yatırım yapan bireylerde fiyat bilinci yatırım niyetini etkilemektedir (Sun vd., 2021). Bundan dolayı altıncı hipotez geliştirilmiştir:

H6: Fiyat bilinci, kripto paraya yatırım yapma niyetini olumlu yönde ve anlamlı olarak etkilemektedir.

4. Yöntem

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'deki kripto paraya ilgi duyan yatırımcıların finansal okuryazarlığının, sürü davranışının, algıladıkları riskin, duydukları güvenin, karşılaştıkları sosyal etkinin ve sahip oldukları fiyat bilincinin yatırım niyetine olan etkisinin incelenmesidir. Araştırmada nicel araştırma yöntemi kullanılmış ve katılımcılara Google Forms üzerinden çevrimiçi anket uygulanmıştır. Değişkenler arasında olması muhtemel neden-sonuç ilişkileri yapısal eşitlik modellemesi ile test edilmiştir.

Yapısal eşitlik modeli kullanılan araştırmalarda, her bir ifade için en az 15 katılımcının olduğu örneklem büyüklüğü önerilmektedir (Stevens, 1996). Bu doğrultuda uygulanan ankette 22 ifade olduğundan, en az 330 katılımcı bulunması gerekmektedir. Ancak araştırmadan daha güvenilir sonuçlar elde etmek için veriler 430 katılımcıdan toplanmıştır. Maliyet ve zaman bakımından çalışmada olasılıksız kolay örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Kolayda örnekleme ana kütle içerisinde seçilecek örnek kesimin tesadüfi olmayan örnekleme yöntemidir. Kolayda örneklemede veriler, ana kütlede en kolay, hızlı ve ekonomik şekilde toplanmaktadır (Malhotra, 2004).

Veri toplama iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde katılımcıların demografik bilgilerine yönelik sorular mevcuttur. İkinci bölümde ise katılımcıların finansal okuryazarlığının, gösterdiği sürü davranışının, algıladıkları riskin, karşılaştıkları sosyal etkinin, duydukları güvenin ve sahip oldukları fiyat bilincinin ölçümüne yönelik sorular mevcuttur. Öncelikle araştırmaya katılan katılımcılara kripto paraya ilgi duyup duymadığı ve yatırım yapmayı düşünüp düşünmediği filtre soru olarak sorulmuştur.

Bu bölümde; finansal okuryazarlığın, gösterilen sürü davranışının ve algılanan riskin ölçümünde García-Pérez-de-Lema vd., (2021) ve Pham vd., (2021)'in çalışmalarından, güvenin ve sosyal etkinin ölçümünde Albayati vd., (2020)'nin çalışmalarından, fiyat bilinci ve yatırım niyetinin ölçümünde Sun vd., (2021)'in çalışmalarından faydalanılmıştır. Sorular uzman görüşü alınarak profesyonel bir çevirmen tarafından İngilizce'den Türkçe'ye çevrilmiştir. Ardından çeviri eşdeğerliğini sağlamak için Türkçe'den İngilizce'ye ters çevrim yapılmıştır. Bu bağlamda bu bölümdeki sorular 7 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlar; finansal okuryazarlık 3 ifade, gösterilen sürü davranışı 3 ifade, algılanan risk 3 ifade, güven 3 ifade, sosyal etki 4 ifade, fiyat bilinci 3 ifade ve yatırım niyeti 3 ifade olarak toplam 22 ifadedir. Ankette 5'li likert tip şeklinde kullanılan sorular bulunmaktadır. Analiz için IBM AMOS ve SPSS programlarından yararlanılmıştır. Ayrıca asıl araştırma yapılmadan önce anketin uygulanabilirliğini ortaya koymak amacıyla 55 kişi ile pilot bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışmada güvenilirlik, geçerlilik ve soruların anlaşılabilirliği değerlendirilmiştir. Pilot çalışma sonucunda, soruların doğru bir şekilde anlaşıldığı ve hazırlanan anketin analize uygun olduğu görülmüştür. Çalışmada normallik dağılımını

test etmek amacıyla basıklık ve çarpıklık değerlerine bakılmıştır. Gerçekleştirilen analizlere göre çarpıklık değerinin -0,204 ile -1,385 aralığında bulunduğu, basıklık değerinin -0,300 ile 1,831 değerleri arasında bulunduğu görülmüştür. Bunun yanında Kolmogorov-Smirnov testi $p < 0,001$ olarak normal dağılıma uygundur. Basıklık ve çarpıklık değerleri -2 ile +2 arasında olduğundan verilerin normal dağıldığı kabul edilmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2007).

5. Bulgular

Analizler neticesinde demografik özelliklere ait elde edilen bulgular Tablo 1 'de gösterilmiştir. Katılımcılar 156 kadın, 274 erkek olarak 430 kişidir. Bu katılımcıların çoğunluğu (%63,7'si) erkektir. Katılımcıların % 54,2'si bekâr, % 45,8'i evli olmak üzere, medeni durumları birbirlerine yakındır. Ayrıca yaş dağılımları incelediğinde çoğunluk genç ve üniversite düzeyinde eğitim görmüştür. Bunun yanında katılımcıların büyük bir bölümü özel ya da kamu çalışanıdır. Gelir düzeyleri açısından incelendiğinde çalışanların büyük bir bölümü 10.000 TL ile 15.000 TL arasında aylık ücret almaktadır.

Tablo 1. Demografik Verilere göre Frekans Analizi

Demografik Değişken	Kategoriler	N	%
Cinsiyet	Kadın	156	36,3
	Erkek	274	63,7
Medeni Durum	Bekâr	233	54,2
	Evli	197	45,8
Yaş	18-24	120	25,6
	25-34	104	24,2
	35-44	135	31,4
	45-54	34	7,9
	55-64	27	6,3
	65 ve üstü	10	2,3
Meslek	Öğrenci	89	20,7
	Kamu	140	32,6
	Özel Sektör	107	24,8
	Kendi İşi-	34	7,9
	Ev Hanımı	14	3,2
	Emekli	21	3,3
	Çalışmıyor	25	5,8
Eğitim	İlköğretim	32	7,4
	Lise	87	20,2
	Önlisans	92	21,4
	Lisans	156	36,3
Gelir	Lisansüstü	63	14,7
	5000 TL ve	85	19,8
	5001 TL -	54	12,6
	10001 TL -	175	40,7
	15001 TL -	86	20,0
25001 TL ve	30	7,0	

Çalışmada kullanılan ölçekler için öncelikle açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizinin yapılabilmesi için KMO testi (0,717) ve Bartlett's testi sonucunun 0,001 ($p < 0,05$) uygun olduğu görülmüştür. Tablo 2'de gösterilen açıklayıcı faktör analizi sonuçlarına göre ifadeler 7 faktöre yüklenmiştir. Buna göre açıklayıcılık oranı %68,35 olarak bulunmuştur. Elde edilen sonuçlara göre kullanılan ölçeğin hazırlanma amacına göre doğru bir dağılım gösterdiği görülmüştür.

Bununla birlikte ölçeklere doğrulayıcı faktör analizi yapılmış ve faktör yapısının geçerliliğinin doğruluğu değerlendirilmiştir. Analiz sonucunda uyum iyiliği değerleri ve faktör yükleri değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular sonucunda (CMIN/DF=1,166; CFI=0.990; AGFI=0.949; GFI=0.963; RMSEA= 0,022) ölçekteki ifadelerin tüm faktörlere iyi uyum gösterdiği tespit edilmiştir.

Tablo 2. Açıklayıcı Faktör Analizi

Değişken	1	2	3	4	5	6	7
guven1	0,901						
guven2	0,894						
guven3	0,875						
sosetki3		0,796					
sosetki2		0,761					
sosetki4		0,760					
sosetki1		0,697					
yatniyet3			0,887				
yatniyet2			0,833				
yatniyet1			0,795				
finanoku2				0,833			
finanoku1				0,828			
finanoku3				0,808			
gsuru3					0,839		
gsuru2					0,830		
gsuru1					0,742		
fiyat1						0,826	
fiyat3						0,805	
fiyat2						0,799	
algrisk1							0,812
algrisk2							0,789
algrisk3							0,788

Ayrıca verilerin güvenilirlik ve diğer geçerlik analizleri için Cronbach's Alpha (CA) katsayısı, yapı güvenilirliği (Composite Reliability-CR) ve açıklanan ortalama varyans (Average Variance Extracted-AVE) değerleri hesaplanmıştır. Ortalama açıklanan varyans değerinin 0,50'nin ve yapı güvenilirliği ve Cronbach's Alpha değerlerinin 0,70'in üzerinde olması beklenmektedir (Fornell ve Larcker, 1981). Analiz

sonucunda Cronbach's Alpha değeri 0,71 olmuştur. Ayrıca Tablo 3'de gösterildiği gibi tüm değişkenlerin güvenilirlik ve geçerlik değerlerinin şartları sağladığı görülmüştür.

Tablo 3. Güvenilirlik Analizi

Faktör	CA	AVE	CR
Finansal Okuryazarlık	0,779	0,677	0,863
Gösterilen Sürü Davranışı	0,740	0,648	0,846
Algılanan Risk	0,741	0,634	0,839
Aracı Kurumlara Güven	0,877	0,792	0,919
Sosyal Etki	0,751	0,759	0,841
Fiyat Bilinci	0,745	0,656	0,851
Yatırım Niyeti	0,807	0,704	0,877

Araştırmada yapısal eşitlik modellemesi kurulmuş ve önerilen modelin uyum indekslerine ilişkin değerleri incelenmiştir. Bu değerlere bakıldığında veriler, modele göre iyi uyum sağlamıştır. Bu durum Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Yapısal Eşitlik Modeli Uyum İyiliği Değerleri

Değer	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Elde Edilen Değerler
CMIN/DF	≤ 3	≤ 5	1,042
CFI	$\geq 0,97$	$\geq 0,90$	0,997
AGFI	$\geq 0,90$	$\geq 0,85$	0,947
GFI	$\geq 0,90$	$\geq 0,85$	0,961
RMSEA	$\leq 0,05$	$\leq 0,08$	0,01

Kaynak: Gürbüz ve Şahin, 2016

Yapılan yol analizi sonucunda elde edilen p anlamlılık değerleri Tablo 5'te gösterilmiştir. Bu sonuçlara göre finansal okuryazarlığın ($\beta = .409$; $p < .05$), güvenin ($\beta = .134$; $p < .05$), sosyal etkinin ($\beta = .115$; $p < .05$) yatırım niyetine pozitif etkisi ancak algılanan riskin ($\beta = -.225$; $p < .05$) yatırım niyetine negatif etkisi olduğu görülmüştür. Bunların dışında sürü davranışı ve fiyat bilincinin yatırım niyetine etkisi tespit edilmemiştir. Böylece, H1, H3, H4 ve H5 hipotezleri kabul edilmiş ve bu hipotezler için H0 hipotezi reddedilmiştir. H2 ve H6 hipotezleri reddedilmiş ve bu hipotezler için H0 hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 5. Hipotez Testleri

Hipotez	Test Edilen Yol	Standardize Reg.	p değeri
H1	Finansal Okuryazarlık -> Yatırım Niyeti	0,409	***
H2	Sürü Davranışı -> Yatırım Niyeti	0,134	0,11
H3	Algılanan Risk -> Yatırım Niyeti	-0,225	0,03
H4	Aracı Kurumlara Güven -> Yatırım Niyeti	0,100	0,01
H5	Sosyal Etki -> Yatırım Niyeti	0,115	***
H6	Fiyat Bilinci -> Yatırım Niyeti	0,041	0,60

***p<0,01

6. Tartışma ve Sonuç

Araştırmada kripto paralara yatırımcı perspektifinden bakılmış ve yatırım niyetinin öncülleri irdelenmiştir. Bu doğrultuda Türkiye'deki kripto para piyasasına girmek isteyen yatırımcıların; finansal okuryazarlığının, gösterdikleri sürü davranışının, algıladıkları riskin, kripto paralara ve aracı kurumlara duyduğu güvenin, karşılaştıkları sosyal etkinin ve sahip oldukları fiyat bilincinin yatırım niyetine etkisi incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre; finansal okuryazarlığın, güvenin ve sosyal etkinin yatırım niyetine anlamlı ve pozitif etkisi, algılanan riskin ise yatırım niyetine anlamlı ve negatif etkisi olduğu görülmüştür. Ancak gösterilen sürü davranışı ve fiyat bilincinin yatırım niyetine bir etkisi tespit edilememiştir.

Son yıllarda kripto para piyasasına ilişkin birçok araştırma literatüre farklı açılardan katkı sağlamıştır. Yapılan bu çalışma ile finansal okuryazarlığın, kripto para yatırım niyetine etkisinin pozitif yönde anlamlı olması Lusardi vd., (2014), Stolper ve Walter, (2017) ve Bannier vd., (2019)'nın çalışmaları ile paralellik göstermektedir. Ayrıca Bannier vd., (2019)'un çalışmalarında erkeklerin finansal okuryazarlığının yüksek olduğunu tespit etmiştir. Yapılan bu çalışmada da finansal okuryazarlığı yüksek olan katılımcıların büyük bir bölümünün erkek olduğu göz önüne alınırsa her iki çalışma birbirini desteklemektedir. Diğer taraftan Arias-Oliva vd., (2019)' un ve Pham vd., (2021)'in çalışmalarında finansal okuryazarlığın herhangi bir etkisini tespit edilememiştir. Arias-Oliva vd., (2019)' un çalışmalarında teknoloji seviyesinde kararları ön plana almıştır. Ancak kripto para birimi kullanıp kullanmama kararı, sadece teknoloji kabul kriterlerine değil, finansal kriterlere de dayanabilir. Pham vd., (2021) verileri, İtalya'da kripto para konusunda uzman yatırımcılardan toplamıştır. Kripto para piyasası hızlı değişkenlik gösterdiğinden, kripto paralara yatırım yapan kişiler finansal okuryazarlık ile birlikte heyecan arama veya risk alma gibi farklı bir motivasyon ile hareket etmektedir. Araştırmanın bu çalışmalardaki sonuçlar ile zıt yönde olması, Türkiye'deki sıradan kripto para yatırımcılarının yatırım niyeti motivasyonunun, finansal

okuryazarlık ile daha fazla etkilendiğini göstermektedir. Kripto para birimlerine ve aracı kurumlara güven unsurunun kripto para yatırım niyetine etkisinin pozitif yönde anlamlı olması; Albayati vd., (2020), Arli vd., (2021), Mendoza-Tello vd., (2019) ve Soomro vd., (2022)'nin çalışmalarının sonuçları ile paralellik göstermektedir. Güven, insan davranışında baskın bir faktördür (Liou ve ark. 2016). Bulgular Türkiye'de araştırmaya katılan yatırımcıların, kripto paralara ve aracı kurumlara güven duygusunun yüksek olduğunu göstermiştir. Yatırımcılar kendilerini güvende hissettikleri zaman, kripto para yatırım niyetinin artacağını göstermişlerdir. Bu durum kripto para birimlerinin nasıl çalıştığını anlayan yatırımcıların yatırım yapma olasılıklarının daha yüksek olduğu göstermektedir. Bunun nedeni kripto paraların güçlü altyapısı ve Türkiye'deki kripto para şirketlerinin güvenilir kurumsal yapısı olduğu düşünülmektedir. Sosyal etkinin kripto para yatırım niyetine etkisinin pozitif yönde anlamlı olması Albayati vd., (2020)'nin çalışmasının sonuçları ile aynı yöndedir. Sosyal faktörler, insanların yaşamlarında ve davranışlarında belirleyici olabilmektedir. Sosyal etkinin önemli bir belirleyicisi olan sosyal medyanın, yatırımcı kararlarını etkileyen bir ortam olduğu değerlendirilmektedir. Son olarak çalışmada algılanan riskin kripto para yatırım niyetine etkisi negatif yönde anlamlı olmuştur. Bu sonuç Mendoza-Tello vd., (2019)'un çalışması ile paralellik göstermektedir. Diğer taraftan Bannier vd., (2019), Pelster vd., (2019) ve Phamet vd., (2021)'nin çalışmasında bu etki pozitif yönde olurken Arias-Oliva vd., (2019) anlamlı bir etki bulamamıştır. Bu durumda Türkiye'deki kripto para yatırımcılarının risk algısının yüksek olduğu için kripto para yatırımlarına bir miktar temkinli yaklaştığı düşünülebilir. Çalışmada sürü davranışının kripto para yatırım niyetine etkisi Pham vd., (2021) ve Amirat ve Alwafi, (2020) çalışmalarının tersine anlamlı bulunmamıştır. Bu durum Türkiye'deki kripto para piyasasında, kolektif tepkilerin henüz başlamadığını ve toplu hareketin olmadığını göstermektedir. Gelecekte yatırımcıların kripto para hakkında bilgisinin artması ile bu durumun değişeceği beklenebilir. Fiyat bilinci, niyet davranışlarının benimsenmesinde önemli rol oynasa da bu çalışmada fiyat bilincinin kripto para yatırım niyetine etkisi anlamlı bulunmamıştır. Bu bulgu Sun vd., (2021)'in çalışmalarının tersi yöndedir. Bunun sebebinin Sun vd., (2021)'nin çalışmasını Çin ve Güney Kore'de profesyonel yatırım yöneticileri ile yaptığı için yaklaşım farklılığı olduğu düşünülmektedir. Bu durumda Türkiye'de kripto paraya yatırım niyeti olan sıradan yatırımcıların kripto paraların fiyatlarını pek karşılaştırmadan, sadece kazanç odaklı hareket ederek motive olduklarını göstermektedir.

Bu araştırma ile Türkiye'deki kripto para yatırım niyetine etki eden bazı faktörler incelenmiştir. Ayrıca kripto para dünyasında İspanya (Arias-Oliva vd., 2019), İtalya (Pham vd., 2021), Malezya (Gazali vd., 2018), Pakistan (Soomro vd., 2022) ve Çin (Shahzad vd., 2018) gibi farklı ülkelerde yapılan çalışmalarla olan benzerlikler ve farklılıklar öne çıkarılmıştır. Bu yönden çalışmanın, kripto para literatürünün

genişletilmesine katkı sağlayacağı beklenmektedir. Kripto para yatırımında pazarlama stratejilerinin güven odaklı olarak gelişmesi için devletin bu konuda piyasa oyuncularını seçmesi faydalı olacaktır. Ayrıca kripto paraya yatırım çekmek isteyen aracı firmalar müşterilerine finansal okuryazarlığı artırıcı ve daha bilgi verici içerikler sunabilir. Bunun yanında şirketler sosyal medyada daha etkin olabilir ve kripto paralar ile ilgili riskler hakkında müşterilerine yön verebilir.

Çalışmada kripto paralara yatırım niyetine sadece Türkiye perspektifinden bakılmıştır. Kripto paralara yatırım niyetini etkileyecek unsurlar farklı ülkelerde değişiklik gösterebilir ve sonuçlar Türkiye ile karşılaştırılabilir. Ayrıca çalışmada kripto paralara yatırım niyetini etkileyen birkaç faktör incelenmiştir. Bu çalışmanın dışında kalan ve kripto paralara yatırım niyetine etki edebilecek birçok faktör vardır. Bunların tam olarak anlaşılması için gelecekte daha fazla faktör ile yapılacak araştırmalara ihtiyaç vardır. Ayrıca yapılacak bu çalışmalarda aracı ve düzenleyici değişkenlerle model genişletilebilir.

Kaynakça

- Albayati, H., Kim, S. K., ve Rho, J. J. (2020). Accepting financial transactions using blockchain technology and cryptocurrency: A customer perspective approach. *Technology in Society*, 62, 101320. <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2020.101320>
- Alexander, C., Heck, D. F., & Kaeck, A. (2022). The role of binance in bitcoin volatility transmission. *Applied Mathematical Finance*, 1-32. <https://doi.org/10.1080/1350486X.2022.2125885>
- Alenazy, W. M., Mugahed Al-Rahmi, W., ve Khan, M. S. (2019). Validation of TAM Model on Social Media Use for Collaborative Learning to Enhance Collaborative Authoring. *IEEE Access*, 7, 71550–71562. <https://doi.org/10.1109/ACCESS.2019.2920242>
- Almaqableh, L., Reddy, K., Pereira, V., Ramiah, V., Wallace, D., ve Francisco Veron, J. (2022). An investigative study of links between terrorist attacks and cryptocurrency markets. *Journal of Business Research*, 147, 177–188. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2022.04.019>
- Amirat, A., ve Alwafi, W. (2020). Does herding behavior exist in cryptocurrency market? *Editorial manager*. 8(1). <https://doi.org/10.1080/23322039.2020.1735680>
- Anser, M. K., Zaigham, G. H. K., Imran Rasheed, M., Pitafi, A. H., Iqbal, J., ve Luqman, A. (2020). Social media usage and individuals' intentions toward adopting Bitcoin: The role of the theory of planned behavior and perceived risk.

- International Journal of Communication Systems*, 33(17).
<https://doi.org/10.1002/dac.4590>
- Arias-Oliva, M., Pelegrín-Borondo, J., ve Matías-Clavero, G. (2019). Variables influencing cryptocurrency use: A technology acceptance model in Spain. *Frontiers in Psychology*, 10(MAR), 475.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00475>
- Arli, D., van Esch, P., Bakpayev, M., ve Laurence, A. (2021). Do consumers really trust cryptocurrencies? *Marketing Intelligence and Planning*, 39(1), 74–90.
<https://doi.org/10.1108/MIP-01-2020-0036>
- Aswinnur, K., ve Wawan, D. (2015). The Acceptance Of Bitcoin In Indonesia: Extending Tam With Idt. *Journal of Business and Management*, 4(1), 28–38
- Ayedh, A. M., Battour, M., Mispah, M., Omar, S., Ayedh, A., ve Omar, M. (2020). Malaysian Muslim Investors' Behaviour Towards the Block chain-based Bitcoin Cryptocurrency market Determinants of Social and Environmental Reporting Practices Disclosure in Libyan Oil and Gas Industry: A Managerial Perspective View project Fostering Susta. *Article in Journal of Islamic Marketing*.
<https://doi.org/10.1108/JIMA-04-2019-0081>
- Bannier, C. E., Meyll, T., Röder, F., ve Walter, A. (2019). The gender gap in Bitcoin literacy. *Journal of Behavioral and Experimental Finance*, 22, 129–134.
<https://doi.org/10.1016/j.jbef.2019.02.008>
- Barbon, A., & Ranaldo, A. (2021). On The Quality Of Cryptocurrency Markets.
<https://doi.org/10.48550/arXiv.2112.07386>
- Brewer, N. T., Chapman, G. B., Gibbons, F. X., Gerrard, M., McCaul, K. D., & Weinstein, N. D. (2007). Meta-analysis of the relationship between risk perception and health behavior: The example of vaccination. *Health psychology*, 26(2), 136. <https://doi.org/10.1002/dac.4590>
- Campbell, J., DiPietro, R. B., ve Remar, D. (2014). Local foods in a university setting: Price consciousness, product involvement, price/quality inference and consumer's willingness-to-pay. *International Journal of Hospitality Management*, 42, 39–49.
<https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2014.05.014>
- Chaouali, W., Ben Yahia, I., ve Souiden, N. (2016). The interplay of counter-conformity motivation, social influence, and trust in customers' intention to adopt Internet banking services: The case of an emerging country. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 28, 209–218.
<https://doi.org/10.1016/j.jretconser.2015.10.007>
- Da Gama Silva, P. V. J., Klotzle, M. C., Pinto, A. C. F., ve Gomes, L. L. (2019). Herding behavior and contagion in the cryptocurrency market. *Journal of Behavioral and Experimental Finance*, 22, 41–50. <https://doi.org/10.1016/j.jbef.2019.01.006>

- Derlek, A. (2020). Kripto Para Kullanımını Etkileyen Faktörlerin Teknoloji Kabul Modeli İle Analizi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yalova Üniversitesi.
- Devenow, A., ve Welch, I. (1996). Rational herding in financial economics. *European Economic Review*, 40(3-5), 603-615. <https://doi.org/10.1016/j.eur.2018.07.008>
- Dong, B., Jiang, L., Liu, J., ve Zhu, Y. (2022). Liquidity in the cryptocurrency market and commonalities across anomalies. *International Review of Financial Analysis*, 81, 102097. <https://doi.org/10.1016/j.irfa.2022.102097>
- Dünya (2022). Bitcoin, Orta Afrika Cumhuriyeti'nde resmi para birimi oldu. <https://www.dunya.com/finans/kripto-para/bitcoin-orta-afrika-cumhuriyetinde-resmi-para-birimi-oldu-haberi-656468> (Erişim Tarihi: 17.11.2022)
- Elsenpeter R, Velte T (2001) E-business: A Beginner's Guide. Osborne Mc Graw-Hill, Berkeley
- Faqih, K. M. S. (2016). An empirical analysis of factors predicting the behavioral intention to adopt Internet shopping technology among non-shoppers in a developing country context: Does gender matter? *Journal of Retailing and Consumer Services*, 30, 140–164. <https://doi.org/10.1016/j.jretconser.2016.01.016>
- Fornell, C., ve Larcker, D. F. (1981). Structural equation models with unobservable variables and measurement error: Algebra and statistics. <https://doi.org/10.1177/002224378101800313>
- Gao, X., Clark, G. D., ve Lindqvist, J. (2016). Of two minds, multiple addresses, and one ledger: Characterizing opinions, knowledge, and perceptions of Bitcoin across users and non-users. Conference on Human Factors in Computing Systems - Proceedings, 1656–1668. <https://doi.org/10.1145/2858036.2858049>
- Garbarino, E., ve Johnson, M. S. (1999). The different roles of satisfaction, trust, and commitment in customer relationships. *Journal of Marketing*, 63(2), 70-87.
- García-Pérez-de-Lema, D., Ruiz-Palomo, D., ve Diéguez-Soto, J. (2021). Analysing the roles of CEO's financial literacy and financial constraints on Spanish SMEs technological innovation. *Technology in Society*, 64. <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2020.101519>
- Gazali, H. M., Ismail, C. M. H. B. C., ve Amboala, T. (2018). Exploring the intention to invest in cryptocurrency: The case of bitcoin. Proceedings - International Conference on Information and Communication Technology for the Muslim World 2018, ICT4M 2018, 64–68. <https://doi.org/10.1109/ICT4M.2018.00021>
- Göçmen Yağcılar, G. (2022). Kripto Para Piyasasında Fiyat Balonları ve Yatırımcı İlgisinin Etkisi. *Journal of Applied Sciences of Mehmet Akif Ersoy University*, 6(1), 108–131. <https://doi.org/10.31200/makuubd.1078906>

- Gül, K., ve Akyol, H. (2021). Covid-19 Pandemisinin Kripto Para Piyasalarına Etkisinin İncelenmesi. *International Blockchain And Cryptocurrency Conference*.
- Güleç, Ö. F., Çevik, E., ve Bahadır, N. (2018). Bitcoin ile Finansal Göstergeler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 18–37.
- Gürbüz, S., ve Şahin, F. (2014). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 271.
- Henry, C., Huynh, K., ve Nicholls, G. (2018). Bitcoin awareness and usage in Canada: Ingenta Connect. *Journal of Digital Banking*, 2(4), 311–337.
- Hsu, C. L., ve Lu, H. P. (2004). Why do people play on-line games? An extended TAM with social influences and flow experience. *Information ve Management*, 41(7), 853–868. <https://doi.org/10.1016/j.im.2003.08.014>
- İri, R. (2021). Finansal Pazarlama Kapsamında Kripto Para Pazarlaması Ve Kripto Para Birimlerinin Bilinirliği ve Farkındalığı Crypto Money Marketing In The Scope of Financial Marketing And Awareness Of Crypto Currency In Turkey. *ASBİ Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 811–833. <https://doi.org/10.11616/asbi.956722>
- Jenkinson, T., Jones, H., & Martinez, J. V. (2016). Picking winners? Investment consultants' recommendations of fund managers. *The Journal of Finance*, 71(5), 2333-2370. <https://doi.org/10.1111/jofi.12289>
- Karaoğlan, S., Arar, T., ve Bilgin, O. (2018). Türkiye’de Kripto Para Farkındalığı ve Kripto Para Kabul Eden İşletmelerin Motivasyonları. *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi Cilt*, 6(2), 15–28.
- Kemp, S. (2022). Digital 2022: Another Year of Bumper Growth - We Are Social UK. <https://wearesocial.com/uk/blog/2022/01/digital-2022-another-year-of-bumper-growth-2/>
- Khazaei, H. (2020). Integrating Cognitive Antecedents to UTAUT Model to Explain Adoption of Blockchain Technology Among Malaysian SMEs. *International Journal on Informatics Visualization*, 4(2), 85–90. <http://dx.doi.org/10.30630/joiv.4.2.362>
- Koroma, J., Rongting, Z., Muhideen, S., Akintunde, T. Y., Amosun, T. S., Dauda, S. J., ve Sawaneh, I. A. (2022). Assessing citizens' behavior towards blockchain cryptocurrency adoption in the Mano River Union States: Mediation, moderation role of trust and ethical issues. *Technology in Society*, 68, 101885. <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2022.101885>
- Krishna Kishore, S. V., ve Sequeira, A. H. (2016). An Empirical Investigation on Mobile Banking Service Adoption in Rural Karnataka, *Sage Open* (21)

- Liou DK, Chih WH, Hsu LC, Huang CY (2016) Investigating information sharing behavior: the mediating roles of the desire to share information in virtual communities. *Inf Syst E-Bus Manag* 14:187-216. <https://doi.org/10.1007/s10257-015-0279-2>
- Lusardi, A., Mitchell, O. S., ve Curto, V. (2014). Financial literacy and financial sophistication in the older population. *Journal of Pension Economics ve Finance*, 13(4), 347–366. <https://doi.org/10.1017/S1474747214000031>
- Martin, B. A. S., Chrysochou, P., ve Strong, C. (2022). Crypto freedom! Effects of trait reactance and regulation content on intention to buy cryptocurrency. *Personality and Individual Differences*, 194, 111659. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2022.111659>
- Mendoza-Tello, J. C., Mora, H., Pujol-López, F. A., ve Lytras, M. D. (2019). Disruptive innovation of cryptocurrencies in consumer acceptance and trust. *Information Systems and E-Business Management*, 17(2–4), 195–222. <https://doi.org/10.1007/s10257-019-00415-w>
- Merli, M., ve Roger, T. (2013). What drives the herding behavior of individual investors? *Finance*, 34(3), 67–104. <https://doi.org/10.3917/fina.343.0067>
- Metin, İ., ve Yakut, E. (2018). Kripto Para Girişimciliğinde Güven Faktörü Üzerine Bir Araştırma. *Journal of Entrepreneurship and Innovation Management*, 7(2), 67–78.
- Miyazaki, A. D., Sprott, D. E., ve Manning, K. C. (2000). Unit prices on retail shelf labels: an assessment of information prominence. *Journal of Retailing*, 76(1), 93–112. [https://doi.org/10.1016/S0022-4359\(99\)00022-6](https://doi.org/10.1016/S0022-4359(99)00022-6)
- Nuryyev, G., Spyridou, A., Yeh, S., ve Achyldurdyeva, J. (2018). Parallel Session 4c: Nefeli B Room: “Hospitality Management & Industry” 48. Factors Influencing The Intention of Use Cryptocurrency Payments In Hotels. *Tourman* 2018, 295. <https://doi.org/10.1155/2022/9642998>
- Pelster, M., Breitmayer, B., ve Hasso, T. (2019). Are cryptocurrency traders pioneers or just risk-seekers? Evidence from brokerage accounts. *Economics Letters*, 182, 98–100. <https://doi.org/10.1016/j.econlet.2019.06.013>
- Pham, Q. T., Phan, H. H., Misra, S., ve Giardino, P. L. (2021). Examining the Intention to Invest in Cryptocurrencies: An Extended Application of the Theory of Planned Behavior on Italian Independent Investors. *International Journal of Applied Behavioral Economics*, <https://doi.org/10.3.10.4018/IJABE.2021070104>
- Palazon, M., ve Delgado, E. (2009). The moderating role of price consciousness on the effectiveness of price discounts and premium promotions. *Journal of Product & Brand Management*. 18 (4) 306-312 <http://10.1108/10610420910972837>

- Panos, G. A., Karkkainen, T., & Atkinson, A. (2020). Financial literacy and attitudes to cryptocurrencies. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3482083>
- Ratnasingham, P. (1998). The importance of trust in electronic commerce. *Internet Research*, 8(4), 313–321. <https://doi.org/10.1108/10662249810231050>
- Remund, D. L. (2010). Financial literacy explicated: The case for a clearer definition in an increasingly complex economy. *Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 276–295. <https://doi.org/10.1111/j.1745-6606.2010.01169.x>
- Ren, B., ve Lucey, B. (2022). A clean, green haven?—Examining the relationship between clean energy, clean and dirty cryptocurrencies. *Energy Economics*, 109. <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2022.105951>
- Schurr, P. H., ve Ozanne, J. L. (1985). Influences on exchange processes: Buyers' preconceptions of a seller's trustworthiness and bargaining toughness. *Journal of Consumer Research*, 11(4), 939-953.
- Shabgou, M., ve Mousavi, A. (2016). Behavioral finance: behavioral factors influencing investors' decisions making. *Advanced Social Humanities and Management*, 3(1), 1–6.
- Shahzad, F., Xiu, G., Wang, J., ve Shahbaz, M. (2018). An empirical investigation on the adoption of cryptocurrencies among the people of mainland China. *Technology in Society*, 55, 33–40. <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2018.05.006>
- Soomro, B. A., Shah, N., ve Abdelwahed, N. A. A. (2022). Intention to adopt cryptocurrency: a robust contribution of trust and the theory of planned behavior. *Journal of Economic and Administrative Sciences*, ahead-of-p(ahead-of-print). <https://doi.org/10.1108/JEAS-10-2021-0204>
- Sousa, A., Calçada, E., Rodrigues, P., & Borges, A. P. (2022). Cryptocurrency adoption: a systematic literature review and bibliometric analysis. *EuroMed Journal of Business*, Vol. 17 No. 3, pp. 374-390. <https://doi.org/10.1108/EMJB-01-2022-0003>
- Stevens, J. (1996). *Applied Multivariate Statistics for the Social Sciences*. Lawrence Erlbaum.
- Stolper, O. A., ve Walter, A. (2017). Financial literacy, financial advice, and financial behavior. *Journal of Business Economics* 2017 87:5, 87(5), 581–643. <https://doi.org/10.1007/s11573-017-0853-9>
- Sun, W., Dedahanov, A. T., Shin, H. Y., ve Li, W. P. (2021). Factors affecting institutional investors to add crypto-currency to asset portfolios. *The North American Journal of Economics and Finance*, 58, 101499. <https://doi.org/10.1016/j.najef.2021.101499>
- Tabachnick, B. G., ve Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics*. Pearson.

- Tan, L., Chiang, T. C., Mason, J. R., ve Nelling, E. (2008). Herding behavior in Chinese stock markets: An examination of A and B shares. *Pacific-Basin Finance Journal*, 16(1–2), 61–77. <https://doi.org/10.1016/j.pacfin.2007.04.004>
- Ticimax. (2021). Kripto Paralar Hakkında Bilmeniz Gereken 7 Başlık. <https://www.ticimax.com/blog/kripto-paralar-hakkinda-bilmeniz-gerekenler>
Erişim Tarihi: 01.05.2022
- Topaloğlu, B. (2021). Kripto Paraların Devlet Otoriteleriyle Entegrasyonu. Erişim Tarihi: 2022-05-01
- Tsanidis, C., Nerantzaki, D. M., Karavasilis, G., Vrana, V., ve Paschaloudis, D. (2015). Greek consumers and the use of Bitcoin. *The Business ve Management Review*, 6(2), 295
- Venkatesh, V., Morris, M. G., Davis, G. B., ve Davis, F. D. (2003). User acceptance of information technology: Toward a unified view. *MIS Quarterly: Management Information Systems*, 27(3), 425–478. <https://doi.org/10.2307/30036540>
- Yan, L., Mirza, N., & Umar, M. (2022). The cryptocurrency uncertainties and investment transitions: Evidence from high and low carbon energy funds in China. *Technological Forecasting and Social Change*, 175, 121326. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2021.121326>
- Yeong, Y. C., Kalid, K. S., Savita, K. S., Ahmad, M. N., ve Zaffar, M. (2022). Sustainable cryptocurrency adoption assessment among IT enthusiasts and cryptocurrency social communities. *Sustainable Energy Technologies and Assessments*, 52, 102085. <https://doi.org/10.1016/j.seta.2022.102085>
- Yıldırım, M. (2019). Blok zincir teknolojisi, kripto paralar ve ülkelerin kripto paralara yaklaşımları. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(20), 265-277.
- Zhao, H., ve Zhang, L. (2021). Financial literacy or investment experience: which is more influential in cryptocurrency investment?. *International Journal of Bank Marketing*.39 (7) 1208-1226. <https://doi.org/10.1108/IJBM-11-2020-0552>